

2. การทำนา

ประเทศไทยรับประทานข้าวเป็นอาหารหลัก และผลิตข้าวเป็นสินค้าส่งออกด้วย มีพื้นที่ในการทำข้าวอยู่โดยรอบอาณาเขต ของประเทศไทย แต่ที่ทำกันมากที่สุดอยู่บริเวณภาคกลางตอนบน ถึงภาคเหนือตอนล่าง (อยุธยา ฯ , สุโขทัย , พิษณุโลก) และภาคอีสาน (ขอนแก่น , อุดรธานี , หนองคาย , สกลนคร เป็นต้น)

การทำนา หมายถึง การปลูกข้าวและการดูแลรักษาต้นข้าวในนา ตั้งแต่ปลูกไปจนถึงเก็บเกี่ยว การปลูกข้าวในแต่ละท้องถิ่นจะแตกต่างกันไปตามสภาพของดินฟ้าอากาศและสังคมของท้องถิ่นนั้น ๆ ในแหล่งที่ต้องอาศัยน้ำจากฝนเพียงอย่างเดียว ก็ต้องกะระยะเวลาการปลูกข้าวให้เหมาะสมกับช่วงที่มีฝนตกสม่ำเสมอ และเก็บเกี่ยวในช่วงที่ฤดูฝนหมดพอดี เนื่องจากแต่ละท้องถิ่นมีสภาพดินฟ้าอากาศที่แตกต่างกัน

สำหรับการทำนาในประเทศไทยมีปัจจัยหลัก 2 ประการ เป็นพื้นฐานของการทำนาและเป็นตัวกำหนด

วิธีการปลูกข้าว และพันธุ์ข้าวที่จะใช้ในการทำนาด้วยหลัก 2 ประการ คือ

1. สภาพพื้นที่ (ลักษณะเป็นพื้นที่สูงหรือต่ำ) และภูมิอากาศ
2. สภาพน้ำสำหรับการทำนา

ฤดูทำนาปี ในประเทศไทยปกติจะเริ่มราวเดือนพฤษภาคมถึงกรกฎาคมของทุกปี ขึ้นอยู่กับปริมาณน้ำฝนในแต่ละปี

เมื่อ 3 เดือนผ่านไป ข้าวที่ปักดำหรือหว่านเอาไว้จะสุกงอมเต็มที่พร้อมเก็บเกี่ยว ส่วนนาปรังสามารถทำได้ตลอดปี เพราะพันธุ์ข้าวที่ปลูกเป็นพันธุ์ที่ไม่ไวต่อช่วงแสง เมื่อข้าวเจริญเติบโตครบกำหนด อายุก็จะสามารถเก็บเกี่ยวได้

การทำนามีหลักสำคัญ คือ

1. การเตรียมดิน ก่อนการทำนามีการเตรียมดินอยู่ 3 ขั้นตอน

การไถดะ เป็นการไถครั้งแรกตามแนวยาวของพื้นที่ที่กระตนา (กรณีี่แปลงนาเป็นกระตงย่อยๆ หลายกระตงในหนึ่งแปลงนา) เมื่อไถดะจะช่วยพลิกดินเพื่อให้ดินชั้นล่างได้ขึ้นมาสัมผัสอากาศออกซิเจน และเป็นการตากดินเพื่อทำลายวัชพืช โรคพืชบางชนิด การไถดะจะเริ่มทำเมื่อฝนตกครั้งแรกในปีฤดูกาลใหม่ หลังจากไถดะจะตากดินเอาไว้ประมาณ 1 - 2 สัปดาห์

การไถแปร หลังจากี่ตากดินเอาไว้พอสมควรแล้ว การไถแปรจะช่วยพลิกดินที่กลบเอาขึ้นการอีกครั้งเพื่อทำลายวัชพืชที่ขึ้นใหม่ และเป็นการย่อยดินให้มีขนาดเล็กลง จำนวนครั้งของการไถแปรจึงขึ้นอยู่กับชนิดและปริมาณของวัชพืช ลักษณะดินและระดับน้ำ ในพื้นที่ขึ้นอยู่กับปริมาณน้ำฝนด้วย แต่โดยทั่วไปแล้วจะไถแปรเพียงครั้งเดียว

การคราด เพื่อเอาเศษวัชพืชออกจากกระถาง และย่อยดินให้มีขนาดเล็กลงอีก จนเหมาะแก่การเจริญของข้าว ทั้งยังเป็นการปรับระดับพื้นที่ให้มีความสม่ำเสมอ เพื่อสะดวกในการควบคุม ดูแลการให้น้ำ

2. การปลูก การปลูกข้าวสามารถแบ่งได้เป็น 2 วิธี คือ การปลูกด้วยเมล็ดโดยตรง ได้แก่ การทำนาหยอดและนาหว่าน และ การเพาะเมล็ดในที่หนึ่งก่อน แล้วนำต้นอ่อนไปปลูกในที่อื่นๆ ได้แก่ การทำนาดำ การทำนาหยอด ใช้กับการปลูกข้าวไร่ตามเชิงเขาหรือในที่สูง วิธีการปลูก หลังการเตรียมดินให้ขุดหลุมหรือทำร่อง แล้วจึงหยอดเมล็ดลงในหลุมหรือร่อง จากนั้นกลบหลุมหรือร่อง เมื่อต้นข้าวงอกแล้วต้องดูแลกำจัดวัชพืชและศัตรูพืช

การทำนาหว่าน ทำในพื้นที่ควบคุมน้ำได้ลำบาก

วิธีหว่าน ทำได้ 2 วิธี คือ การหว่านข้าวแห้งและการหว่านข้าวงอก

การหว่านข้าวแห้ง แบ่งตามช่วงระยะเวลาของการหว่านได้ 3 วิธี คือ

การหว่านหลังซีไถ ใช้ในกรณีที่ฝนมาล่าช้าและตกชุก มีเวลาเตรียมดินน้อย จึงมีการไถแค่เพียงครั้งเดียว และไถแปรอีกครั้งหนึ่ง แล้วหว่านเมล็ดข้าวลงหลังซีไถ เมล็ดพันธุ์อาจเสียหายเพราะหนู และอาจมีวัชพืชในแปลงนามาก

การหว่านคราดกลบ เป็นวิธีที่นิยมมากที่สุด จะทำหลังจากที่ไถแปรครั้งสุดท้ายแล้วคราดกลบ จะได้ต้นข้าวที่งอกสม่ำเสมอ

การหว่านไถกลบ มักทำเมื่อถึงระยะเวลาที่ต้องหว่าน แต่ฝนยังไม่ตกและดินมีความชื้นพอควร หว่านเมล็ดข้าวหลังซีไถแล้วไถแปรอีกครั้ง เมล็ดข้าวที่หว่านจะอยู่ลึกและเริ่มงอกโดยอาศัยความชื้นในดิน

การหว่านข้าวงอก (หว่านน้ำตม) เป็นการหว่านเมล็ดข้าวที่ถูกเพาะให้รากงอกก่อนที่จะนำไปหว่าน ในที่ที่มีน้ำท่วมขัง เพราะหากไม่เพาะเมล็ดเสียก่อน เมื่อหว่านแล้วเมล็ดข้าวอาจเน่าเสียได้ การเพาะข้าวทอดกล้า ทำโดยการเอาเมล็ดข้าวใส่กระบุง ไปแช่น้ำเพื่อให้เมล็ดที่มีน้ำหนักเบา หรือลึบลอยขึ้นมาแล้วคัดทิ้ง แล้วนำเมล็ดถ่วงลงในกระบุงที่มีหญ้าแห้งกรุไว้ หมั่นรดน้ำเรื่อยไปอย่าให้ข้าวแตกหน่อ แล้วนำไปหว่านในที่นาที่เตรียมดินไว้แล้วการทำนาดำ เป็นการปลูกข้าวโดยเพาะเมล็ดให้งอกและเจริญเติบโตในระยะหนึ่ง แล้วย้ายไปปลูกในที่หนึ่ง สามารถควบคุมระดับน้ำ วัชพืชได้ การทำนาดำแบ่งได้เป็น 2 ขั้นตอน คือ

การตกกล้า เพาะเมล็ดข้าวเปลือกให้มีรากงอกยาว 3 - 5 มิลลิเมตร นำไปหว่านในแปลงกล้า ช่วงระยะ 7 วันแรก ต้องควบคุมน้ำไม่ให้ท่วมแปลงกล้า และจะสามารถถอนกล้าไปปักดำได้เมื่อมีอายุประมาณ 20 - 30 วัน

การปักดำ ชาวนาจะนำกล้าที่ถอนแล้วไปปักดำในแปลงปักดำ ระยะห่างระหว่างกล้าแต่ละหลุมจะมีความแตกต่างกันขึ้นกับลักษณะของดิน คือ ถ้าเป็นนาลุ่มปักดำระยะห่าง เพราะข้าวจะแตกกอใหญ่ แต่ถ้าเป็นนาดอนปักดำค่อนข้างถี่ เพราะข้าวจะไม่ค่อยแตกกอ (อ้างอิง: www.thairice.org)

วิธีการปักดำจากการตกล้ำ

1. ขั้นแรกทำการแช่ตอกในน้ำเพื่อใช้มัดต้นกล้า

รูป :แสดงตอกแช่น้ำในนา เพื่อมัดต้น

1.1. หลังจากต้นกล้าที่มีอายุ 20 –30 วัน (ขนาดของความสูงต้นกล้า 1 – 1.5 ศอก) ก็ทำการถอนโดยในนานั้นมีน้ำท่วมขังอยู่ประมาณ 5 – 8 นิ้ว เพื่อใช้ในการตีโคลนออกจากรากของกล้า

1.2. ถอนต้นกล้าให้ได้ขนาด เท่ากับ 1 กำมือ (รวมกันให้ได้ 3-5 กำมือ) จุ่มน้ำ หมุนวนโดยรอบบริเวณรากกล้า แล้วยกขึ้นใช้เท้าตี จนโคลนออก (ทำซ้ำ 2 – 3 ครั้ง) ไม่ควรตีโคลนออกจนต้นกล้าช้ำ แล้ววางลอยไว้ในน้ำ เพื่อต้นกล้าจะได้ไม่เหี่ยวเฉาตาย แล้วทำการถอนกล้า ต่อไปเรื่อย ๆ เพียงพอต่อความต้องการในการปักดำ

1.3. รวมต้นกล้าเข้าเป็นมัด ๆ โดยใช้ตอกที่ทำจากไม้ไผ่แช่น้ำแล้ว มัดไว้ 3 / 4 ส่วนของต้นกล้า

1.4. เมื่อได้ต้นกล้าเป็นมัดแล้วจุ่มน้ำไว้เหมือนเดิม และใช้มีดทำการตัดปลายข้าวออก โดยยึดเอาจากปลายข้าวส่วนที่มีตอกมัดอยู่ 3 – 5 เซนติเมตร เป็นเกณฑ์ (หมายถึง ข้าว = 4 ส่วน แต่ตัดปลายออก = 1 ส่วน)

2. หลังจากได้มัดกล้าแล้ว ก็หาบไปวางไว้ในที่จะปักดำ โดยไม้คั้นหลาว* (ไม้คั้นหลาว คือ ไม้ไผ่ที่ชาวนาดัดมาเพื่อหาบข้าว เป็นลักษณะยาวเรียว 2 – 3 เมตร มีเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 4 นิ้ว สามารถรองรับน้ำหนักของต้นกล้าได้)

2.1. หาบมัดกล้าวางไว้ในพื้นที่การปักดำ ให้มีระยะห่าง 1 เมตร / 2 – 3 มัดกล้า

2.2. วางมัดกล้าให้รอบบริเวณการปักดำ

3. หลังมีมัดกล้าแล้วก็จะทำการปักดำ โดยใช้มือที่ถนัด อุ้มมัดกล้าไว้ อีกมือคีลมัดกล้าออก 3 – 5 ต้น แล้วปักดำ กะระยะห่างของต้นกล้าใหม่ราวๆ 1 ฝ่ามือ ชาวนามีคำพูดกันว่า “(ปัก) ดำถี่ได้ ฟาง ดำห่างได้รวงข้าว“ ฉะนั้น การปักดำจึงมีความสำคัญมากเพราะหมายถึงผลผลิตข้าวทั้งหมด

4. ใน 3 – 5 ต้นกล้า นั้น เป็นหนึ่งต้นใหม่ ไม่ควรครูดรากต้นกล้าลงลึกจนเกินไป เพราะจะทำให้ต้นกล้าใหม่ไม่งอก หรือไม่แตกกอ และไม่ควรรูดต้นกล้าเบาไปจะทำให้ต้นกล้าลอยน้ำขึ้นมา และไหลไปพันกับต้นกล้าอื่น ทำให้เปื่อยน้ำ

5. หลังจากเสร็จจากการปักดำ ก็จะทำกรดูแล ใส่ปุ๋ย เปิดถ่ายน้ำทุกๆ เช้า ในส่วนที่มีต้นกล้าตายนั้น ก็จะมีมัดกล้าสำรองไว้ เพื่อทำการปักดำในจุดนั้น

6. รอดต้นกล้ามีสีเขียวเข้ม และจับรวงข้าวเปลี่ยนเป็นสีเหลืองในฤดูกาลเก็บเกี่ยว

รูป : แสดงข้าวในนา อายุ 3 สัปดาห์ หลังการปัก

3. การเก็บเกี่ยว หลังจากที่ข้าวออกดอกหรือออกรวงประมาณ 20 วัน ชาวนาจะเร่งระบายน้ำออก เพื่อเป็นการเร่งให้ข้าวสุกพร้อมๆ กัน และทำให้เมล็ดมีความชื้นไม่สูงเกินไป จะสามารถเก็บเกี่ยวได้หลังจากระบายน้ำออกประมาณ 10 วัน ระยะเวลาที่เหมาะสมสำหรับการเก็บเกี่ยว เรียกว่า ระยะเวลาปลับปลิง คือสังเกตุที่ปลายรวงจะมีสีเหลือง กลางรวงเป็นสีตองอ่อน การเก็บเกี่ยวในระยะนี้จะได้เมล็ดข้าวที่มีความแข็งแรง มีน้ำหนัก และมีคุณภาพในการสี

รูป : แสดงข้าวสุก พอแก่การเก็บเกี่ยวในเดือนพฤศจิกายน

(อ้างอิง: www.thairice.org, www.thailandcentral.com)

4. การนวดข้าว หลังจากตากข้าว ชาวนาจะขนเข้ามาในลานนวด จากนั้นก็นวดเอาเมล็ดข้าวออกจากรวง บางแห่งใช้แรงงานคน บางแห่งใช้ควายหรือวัว แต่ปัจจุบันมีการใช้เครื่องนวดข้าวมาช่วยในการนวด

5. การเก็บรักษา เมล็ดข้าวที่นวดผิดทำความสะอาดแล้วควรตากให้มีความชื้นประมาณ 14% จึงนำเข้าเก็บในยุ้งฉาง ยุ้งฉางที่ดีควรมีลักษณะดังต่อไปนี้

- อยู่ในสภาพที่มีอากาศถ่ายเทได้สะดวก การใช้ลวดตาข่ายกั้นให้มีร่องระบายอากาศ กลางยุ้งฉางจะช่วยให้การถ่ายเทอากาศดียิ่งขึ้น คุณภาพเมล็ดข้าวจะคงสภาพดีอยู่นาน
- อยู่ใกล้บริเวณบ้านและติดถนน สามารถขนส่งได้สะดวก
- เมล็ดข้าวที่จะเก็บไว้ทำพันธุ์ ต้องแยกจากเมล็ดข้าวบริโภค โดยอาจบรรจุกระสอบ มีป้ายบอกวันบรรจุ
- ซื่อพันธุ์แยกไว้ส่วนใดส่วนหนึ่งในยุ้งฉาง เพื่อสะดวกในการขนย้ายไปปลูก
- ก่อนนำข้าวเข้าเก็บรักษา ควรตรวจสอบสภาพยุ้งฉางทุกครั้ง ทั้งเรื่องความสะอาดและสภาพของยุ้งฉาง ซึ่งอาจมีร่องรอยของหนูกัดแทะจนทำให้ไม่สามารถรอดเข้าไปจิกกินข้าวได้ หนูหรือร่องต่าง ๆ ที่ปิดไม่สนิทเหล่านี้ต้องได้รับการซ่อมแซมให้เรียบร้อยก่อน

รูป: แสดงยุ้งฉางสำหรับเป็นที่เก็บข้าว

(อ้างอิง: www.thairice.org, www.thailandcentral.com)